

Mensur SMAJLOVIĆ, prof.

Merima HAJDARBEGOVIĆ, MA

Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa TK

NEKROPOLA STEĆAKA U SNIJEŽNICI KOD TEOČAKA - ISTRAŽIVANJA, VALORIZACIJA I ZAŠTITA

Apstrakt: *U mjestu Sniježnica kod Teočaka, na lokalitetu Starog Mezarja, nalazi se nekropola sa 14 evidentiranih stećaka oblika: sljemenjak i sanduk. Nekropola je detaljnije evidentirana 2017. godine od strane Zavoda za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa TK-a. Tom prilikom ustanovilo se njeno narušeno stanje. Nekoliko stećaka bilo je prevrnuo, utonulo u zemlju ili obraslo mahovinom, zbog čega se kao imperativ postavilo čišćenje i zaštita ovog lokaliteta i njegovih stećaka. Radovi na sređivanju nekropole zvanično su započeti 2021. godine, a postupak istraživanja, valorizacije i zaštite opisan je u ovom radu. Kao vrlo značajan primjer unutar nekropole, izdvaja se stećak s uklesanim natpisom na bosančici. Ovaj primjerak ujedno je bio i najviše ugrožen, budući da se nalazio uzidan u ogradu današnjeg mezarja. U sljedećem radu dat je detaljan opis i dimenzije sačuvanih stećaka koji predstavljaju predmet rada, te je opisan postupak njihove zaštite.*

Ključne riječi: *stećci, Teočak, Sniježnica, epigrafija, bosančica, valorizacija, konzervacija*

STECAK NECROPOLIS IN SNIJEZNICA NEAR TEOCAK - RESEARCH, VALORIZATION AND PROTECTION

Abstract: *In the village of Sniježnica near Teocak, on the site of Stari Mezar, there is a necropolis with 14 recorded stecak tombstones in the shape of a gable and a chest. The necropolis was recorded in more detail in 2017 by the Institute for the Protection and Use of the Cultural, Historical and Natural Heritage of Tuzla Canton, during which its disturbed condition was established. Several stecak tombstones were overturned, sunk into the ground or overgrown with*

moss, which is why the cleaning and protection of this site and its stećak tombstones was imperative. The works on arranging the necropolis officially started in 2021, and the procedure of research, valorization and protection is described in this paper. As a very significant example within the necropolis, there is a stećak with an engraved inscription in Bosnian. This specimen was also the most endangered, as it was built into the fence of today's cemetery. Within the paper, a detailed description and dimensions of the preserved stećak tombstones that are the subject of the work are given, as well as the procedure for their protection.

Keywords: stećak tombstones, Teočak, Sniježnica, epigraphy, Bosnian, valorization, conservation

GEOGRAFSKI POLOŽAJ I KRATAK HISTORIJAT OPĆINE TEOČAK

Teočak je naselje i sjedište istoimene općine u Tuzlanskom kantonu. Kao općina osnovan je 10. marta 1998. godine, kada se na osnovu Odluke Federalnog parlamenta po prvi put sastalo Općinsko vijeće. Općina Teočak nastala je podjelom općine Ugljevik na dva dijela, čime je Ugljevik pripao entitetu Republika Srpska, a novoosnovana općina Teočak, Federaciji BiH. Smješten je na sjeveroistočnim padinama planine Majevice, na nadmorskoj visini od 300 do 600 metara. Čini ga više naselja: Tursunovo Brdo, Stari Teočak, Bilalići, Uzunovići, Jasenje, Ogorelica, Jasikovac, Husejnovići, Centar i Sniježnica. Teočak na osnovu popisa stanovništva iz 1991. godine broji 7. 200 stanovnika. Granicu ove općine sa istočne strane čini naseljeno mjesto Tursunovo Brdo i jednim dijelom rijeka Tavana, a sa zapadne strane mostovi na rijeci Janji, brana i jezero Sniježnica. Sa sjeverne strane, granica je naseljeno mjesto Jasenje, raskrsnica puteva na Prosjeki - V. Greben, dok sa južne strane granicu općine čini naseljeno mjesto tzv. Pašin Put i Mali Neum - Here. Postoji legenda, koja govori o tome kako je Teočak dobio ime: tri sestre su gradile tri grada i svaka je imenovala svoj grad po karakteristikama koje je taj grad imao. Tako je Teočak bio čvrst kao tučak, Zvornik je imao visoki zvonik, a u Jablangradu bila je kula visoka kao drvo jablan. Teočak se u historijskim izvorima prvi put spominje 1345. godine. Od nekadašnje srednjovjekovne utvrde danas je moguće vidjeti slabo očuvane zidove koji su zatvarali prostor trougaonog oblika sa po jednom kulom na svakom uglu. Od 1405. godine, grad se nalazio pod upravom ugarskog kralja Sigismunda koji ga nakon 1427. godine daruje srpskom despotu Đurađu Brankoviću. Novi vladar izvršio je dograđivanja na tvrđavi koju je držao u posjedu do svoje smrti 1956. godine. Nakon toga prelazi

u ruke bosanskog kralja Tomaša sve do pada Bosne pod osmansku vlast. Mađari ponovno zauzimaju Teočak i drže ga u svom posjedu do 1521. godine, kada ovaj grad konačno zauzimaju Osmanlije.¹ Dokaz aktivnog življenja ljudi na području općine Teočak još u srednjovjekovnom periodu jesu stećci, koji su i danas očuvani u naseljima: Sniježnica (staro mezarje) i Teočak (Bjelovnice). Stećci predstavljaju vrijedno kulturno nasljeđe koje nalazimo u gotovo svim dijelovima Bosne i Hercegovine, pa tako i u Teočaku. Na osnovu raspoloživih podataka može se tvrditi da se pojavljuju od druge polovine XII stoljeća, da njihova prva faza traje i kroz XIII stoljeće, da se intenzivno klešu i ukrašavaju u XIV i XV stoljeću. U XVI stoljeću ova vrsta umjetnosti postupno nestaje.² Od 70.000 evidentiranih stećaka na 3.300 lokaliteta, u Bosni i Hercegovini nalazi se oko 6.000, u Hrvatskoj 4.400, u Crnoj Gori oko 3.500 i u Srbiji oko 4.100. Osnovne grupe stećaka čine položeni i uspravni kameni monoliti. Po zastupljenosti najbrojniju grupu čine sanduci, zatim ploče, a najmanji broj je sljemenjaka. Položeni spomenici predstavljaju primarnu formu stećaka i zastupljeni su na čitavom području njihovog rasprostiranja. Među uspravnim kamenim monolitima raspoznaju se sljedeći tipovi: stela, stup (obelisk), krstača i nišan. Među ukrasnim motivima na stećcima, uz njihov naglašeni simbolizam svojstven srednjovjekovnoj umjetnosti, raspoznaju se svjetovni, religiozni simboli i ostali ornamenti koji se međusobno prepliću i upotpunjuju.³

Od nekropola koje više nisu aktivne na području općine Teočak, treba spomenuti lokalitet Mramor i Hanče. Mramor se nalazi na mjestu Krstac-Teočak. Prema riječima starijih ljudi na lokalitetu je bilo stećaka do iza drugog svjetskog rata. Nekropola *Hanča* nalazi se između naselja Teočak i Sniježnica, blizu lokaliteta sa stećcima *Bjelovnice*. Ovaj lokalitet bio je aktivan do kraja pedesetih godina prošlog stoljeća, međutim usljed nedostatka građevinskog materijala, veliki broj stećaka je upotrijebljen u građevinske svrhe prilikom izrade kuća i pomoćnih objekata.

NEKROPOLA STEĆAKA SNIJEŽNICA (STARO MEZARJE)

Nekropola stećaka nalazi se sa lijeve strane puta, u centru naselja Sniježnica. Stećci su smješteni u jednom dijelu ograđenog mezarja koje je i

¹ Nakičević, Omer i Nakičević, Ibrahim, *Teočak kroz protok vremena*, (Izdavač: Harfo-graf, Tuzla: 2009., str. 52-54)

² Bešlagić, Šefik, *Stećci – kultura i umjetnost*, (Izdavač: Veselin Masleša, Sarajevo: 1982., str.70-72)

³ Bešlagić, Šefik, *Stećci, kataloško-topografski pregled*, (Izdavač: Veselin Masleša, Biblioteka Kulturno naslijeđe, Sarajevo: 1971.godina, str. 42)

danas aktivno, što svjedoči o kontinuitetu sahranjivanja na ovom lokalitetu od srednjovjekovnog perioda do danas.⁴ Stećci se protežu duž desne strane mezarja, te su poziciono izmiješani sa novijim i starijim nišanima. Postavljeni su po pravcu zapad-istok, a ovih spomenika na nekropoli u konačnici ima 14. Među njima se jasno mogu razlikovati stećci oblika sanduka i sljemenjaka. Na dva primjera nazire se i oblik stuba, dok se zbog znatnih oštećenja ostalih spomenika ne mogu jasno odrediti njihovi oblici. Ukrašavanje kamene površine stećka moguće je primjetiti na samo dva primjera, tj. dva sljemenjaka. Jedan od njih posjeduje natpis na bosančici, a drugi klesani ukras.

Nekropola u Sniježnici je vrlo malo publikovana i prezentovana javnosti, a činjenica da danas predstavlja jednu od samo dvije očuvane nekropole stećaka na području općine Teočak, daje ovoj nekropoli posebnu važnost. Najstariji spomen nekropole nalazi se u tekstu Ćire Truhelke sa kraja XIX stoljeća, u kojem autor daje analizu stećka sa epitafom na bosančici. Truhelka tom prilikom prevodi tekst sa stećka koji se proteže sa njegove čeonice na bočnu stranu. Iz teksta je moguće otkriti ime pokojnika Veseoka Golubovića, kao i podatak da mu spomenik podiže njegovih sedam sinova.⁵ Stećci sa natpisima predstavljaju rijetkost kada se uzme u obzir njihov ukupan broj. Na teritoriji na kojem se rasprostiru stećci do danas je evidentirano oko 400. takvih primjera, a tekst je uvijek pisan bosančicom.⁶ Ovi natpisi su izrazito značajni jer se iz njih mogu dobiti podaci o pokojniku, njegovom statusu, porodici, onom ko je podigao i klesao stećak, a na rijetkima se mogu pročitati i moralne poruke ili upozorenja upućena prolaznicima. Na sljemenjaku iz Sniježnice se navodi da je pokojnik Veseoka sahranjen na svojoj plemenitoj baštini, to jasno ukazuje na zaključak da se radilo o nezavisnom pojedincu, visokog ranga, u čijem se posjedu nekada nalazio ovaj lokalitet. Ovaj stećak ujedno predstavlja i jedan od deset primjera stećaka sa natpisom na području Tuzlanskog kantona, zbog čega su njegovo očuvanje i analiza bili vrlo značajni. (referenca). U novije vrijeme nekropola stećaka u Sniježnici bila je nepravедno zapostavljena. Ovaj lokalitet zajedno sa očuvanom nekropolom Bjelovnice, te ostacima stare tvrđave u Teočaku, čini dio srednjovjekovne spomeničke baštine Teočaka i svjedoči o naseljenosti i kulturi ovih područja tokom razvijenog i kasnog srednjeg vijeka. Iz tog razloga, briga i zaštita za ove spomenike predstavlja važan zadatak kojim se doprinosi istraživanju srednjovjekovnog perioda Teočaka i njegove šire okoline. Stručno

---

⁴ Bešlagić, Šefik, *Stećci, kataloško-topografski pregled*, (Izdavač: Veselin Masleša, Biblioteka Kulturno naslijeđe, Sarajevo: 1971. godina, 197)

⁵ Truhelka, Ćiro, "Natpisi iz sjeverne i istočne Bosne", u *Glasnik Zemaljskog Muzeja, juli-septembar*, (Izdavač: Zemaljski Muzej, Sarajevo: 1895, 344)

⁶ <https://www.nekropola.ba/bs/epitafi-na-steccima>, 01.12.2021.

osoblje *JU Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona* izvršilo je terenski obilazak nekropole u Sniježnici tokom mjeseca oktobra 2016. godine i tom prilikom utvrdila njeno stanje. Ekipa Zavoda je na terenu izbrojala 13. stećaka od čega 3. sanduka, 5. sljemenjaka, 1. stub i 4. ostatka stećka, te zaključila da se nekropola nalazi u jako lošem stanju.⁷ Ponovni obilazak nekropole izvršen je na proljeće 2021. čime su potvrđene prethodne činjenice. Loša očuvanost nekropole predstavlja rezultat ujecaja zuba vremena, prirodnih faktora, te ljudskog djelovanja i nemara. Većina stećaka bila je oštećena, utonula u zemlju, obrasla mahovinom i rastinjem, čime je njihova vidljivost i mogućnost dublje analize bila smanjena. Spomenuti i ujedno najznačajniji stećak sa natpisom bio je najugroženiji, budući da je u novije vrijeme bio ugrađen u zidanu ogradu mezarja čime je značajno oštećen. Sljemenjak sa ukrasom je zajedno sa još dva stećka ostao prevrnut. Uviđajući kulturno-historijski značaj nekropole u Sniježnici, te utvrđivanjem njenog ugroženog stanja, ispostavilo se kao neophodno preduzeti **osnovne mjere zaštite** i očuvanja ove nekropole. Tom prilikom Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa TK-a uspostavlja osnovne ciljeve unutar projekta sprovođenja mjera zaštite i sanacije nekropole u Sniježnici.

Slika br.1 Nekropola Sniježnica prije sanacije

⁷ Kovačević, Munisa, "Nekropole sa stećcima Tuzlanskog kantona", u Izvještaji sa terena (2016/2017), (Izdavač: Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona, Tuzla: 2017, 40-41)

Slika br. 2 Stećci prije sanacije

Slika br. 3 Prevrnuti sljemenjak prije sanacije

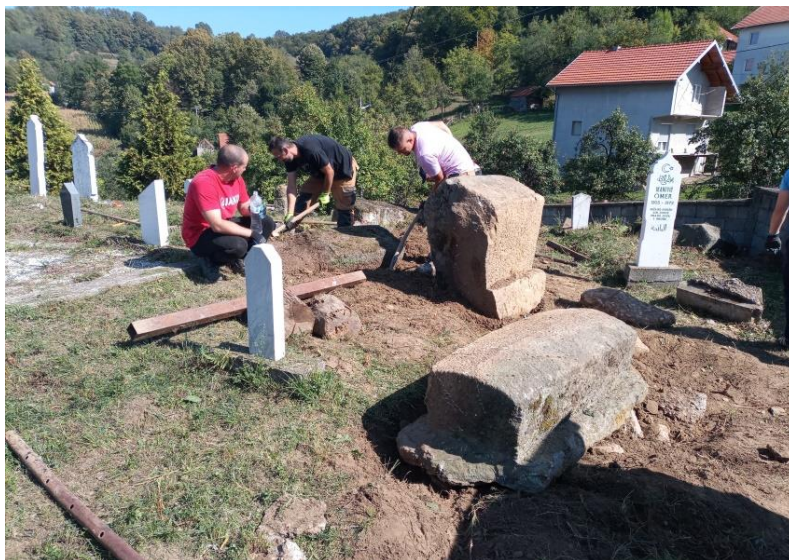
Slika br. 4 Sljemenjak sa natpisom ugrađen u ogradu

SANACIJA I ZAŠTITA NEKROPOLE

Projekat pod nazivom: "Nekropola stećaka Sniježnica" koji je podrazumijevao zaštitu i konzervaciju nekropole, sastojao se od tri osnovne faze koje su realizovane tokom jeseni 2021. godine. **Prva faza** obuhvatala je čišćenje nekropole od vegetacije, rastinja i smeća, kao i čišćenje samih kamenih ploha stećaka od mahovine i drugih nametnika. Uklanjanje prirodnog rastinja omogućilo je bolji pristup stećcima, a naročito izdvojenim primjerima sanduka i sljemenjaka koji su bili obavijeni granjem na istočnoj strani nekropole. Također, ustanovljen je i konačan broj stećaka na nekropoli koja broji 14. ovakvih spomenika. Tokom prve faze otkopana su i ispravljena tri stećka koja su bila prevrnutna i dublje utonula u zemlju, nakon čega je bilo moguće adekvatno ustanoviti njihove dimenzije i ostale karakteristike. Među prevrnutim stećcima nalazio se i jedini primjerak sa reljefnim ukrasom čiju je ikonografsku šemu nakon njegovog oslobađanja sada lakše uočiti i analizirati. Također, izvršeno je otkopavanje oko stećaka koji su utonuli u zemlju u onoj mjeri u kojoj je bilo moguće ustanoviti njihove potpune dimenzije.

Slika br. 5 Radovi na nekropoli

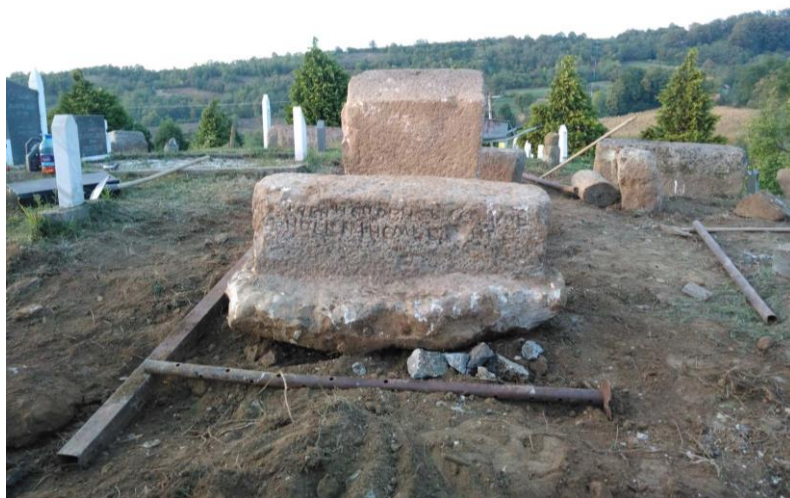

Slika br. 6 Radovi na nekropoli

Vrlo značajan poduhvat tokom ove faze bilo je oslobađanje sljemenjaka sa natpisom iz ograde u koju je ugrađen. Nakon rušenja tog dijela zida i vađenjem stećka iz istog, omogućena je njegova čitljivost, kao i potpuni uvid u njegov oblik i dimenzije. Ovaj stećak pomjeren je do cca 2 m sjevernije u unutrašnjost nekropole. Danas se nalazi odmah pored dekorisanog sljemenjaka, čime ova dva spomenika zauzimaju centralnu poziciju u dometu rasprostiranja nekropole. Tokom radova uzimalo se u obzir da se očuva što autentičniji i izvorniji izgled i položaj stećaka na nekropoli.

Slika br. 7 Oslobađanje stećka sa natpisom iz zidane ograde

Slika br. 8 *Oslobođeni stećak sa natpisom*

U **drugoj fazi** radova na nekropoli u Sniježnici izvršeni su zaštitni radovi, koji su obuhvatali premazivanje hidrofobnom zaštitom dva najznačajnija stećka s dekoracijom i natpisom. Jedan stećak unutar nekropole bio je napuknut po sredini, zbog čega je ponovno spojen epoxy smolom. Ova smjesa injektirana je po potrebi i u manje ili veće pukotine drugih stećaka. Značajan korak koji je poduzet tokom ove faze bio je uređenje novog ulaza sa kapijom i popločanog prilaza nekropoli koji je omogućio posjetiteljima njenu dostupnost. Nekropoli se prilazi sa južne strane, a ulaz je uređen na mjestu gdje se nalazio uzidani stećak s epitafom.

Slika br. 9. *Postavljanje nove kapije i prilaza nekropoli*

Treća faza radova na nekropoli predstavlja postavku informacione table na ulazu na kojoj se nalaze osnovne informacije o lokalitetu, dataciji nekropole, karakteristikama spomenika i sl. Na taj način nekropola u Sniježnici bit će adekvatno prezentovana široj javnosti koja bi trebala uvidjeti njen značaj.

KATALOG STEĆAKA:

- **Stećak br. 1.** Sljemenjak sa postoljem i natpisom na bosančici. Ovaj stećak bio je ugrađen u ogradu mezarja, te je tokom sanacije nekropole izvađen iz iste. Sa njegove čeone i bočne strane proteže se natpis u kojem se spominje ime pokojnika Veseoka Golubovića;

Dužina – 124 cm, Širina – 61 cm, Visina – 50 cm; Visina postolja – 13 cm.

- **Stećak br. 2.** Sljemenjak sa postoljem i ukrasom u vidu biljne stilizacije. Fino klesan. Sa istočne čeone strane stećka nalazi se reljefna dekoracija biljnog karaktera, dok su ostale plohe neukrašene. Cik-cak bordura nazubljenog tipa uokviruje centralni motiv stilizovanog stabla sa tri kraka koji se uvijaju u spirale. Ovakav način postavke stabla Truhelka naziva motivom simetričke grane.⁸ Ispod voluta bočnih spirala proteže se po jedan grozd koji reljefnoj predstavi daje vegetabilni karakter. Grananje stabla u tri kraka kao da sugeriše oblik križa ili heraldičkog krina, a elementi poput krupnih spirala, grozdova, te nazubljenih bordura učestali su na području sjeveroistočne Bosne. Izrazito stilizovana stabla čije se grane ili izdanci povijaju najčešće se javljaju u krajevima istočne Bosne, pretežno u okolini Srebrenice, Bratunca, Vlasenice i Kladnja.⁹ Konkretni motiv sa stećka u Sniježnici analogan je primjerima iz Podrinja, stećcima u Sopotniku kod Zvornika i Vukosavcima¹⁰, te Klisi, Križevićima, Parganima, općina Zvornik.¹¹

Dužina – 76 cm, Širina – 60, Visina – 95 cm; Dužina postolja – 80 cm, Širina postolja – 67 cm, Visina postolja – 17 cm.

- **Stećak br.3.** Sanduk sa postoljem.

Dužina – 143 cm, širina – 48 cm, Visina – 36 cm; Dužina postolja – 148 cm, Širina postolja – 64 cm, Visina postolja – 10 cm.

- **Stećak br. 4.** Sanduk.

Dužina: 140 cm, širina – 57 cm, Visina – 60 cm.

- **Stećak br. 5.** Stub.

---

⁸ Truhelka, "Natpisi iz sjeverne i istočne Bosne", str.339.

⁹ Bešliagić, Šefik, *Stećci – kultura i umjetnost*, (Izdavač: Veselin Masleša, Sarajevo: 1982.godina, str.196)

¹⁰ Isto.

¹¹ Vidović, Drago, "Srednjovjekovni nadgrobni spomenici u okolini Zvornika" u Naše Starine III, Zavod za zaštitu spomenika kulture, prirodnih znamenitosti i rijetkosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo: 1956.godina, str.225-228.

Visina – 43 cm, širina – 32 cm, Debljina – 23 cm,

- **Stećak br. 6.** Stub.

Visina – 50 cm, širina – 38 cm, Debljina – 27 cm

- **Stećak br. 7.** Sljemenjak sa postoljem.

Dužina – 114 cm, širina – 44 cm, Visina – 57 cm; Dužina postolja – 128 cm, Širina – 55 cm, Visina – 18 cm.

- **Stećak br- 8.** Sanduk.

Dužina – 104 cm, širina – 52 cm, Visina - 39 cm.

- **Stećak br. 9.** Sljemenjak.

Dužina – 173 cm, širina – 63 cm, Visina – 50 cm.

- **Stećak br. 10.** Stećak sa velikim oštećenjem pa se oblik ne može utvrditi.

Dimenzije: /

- **Stećak br. 11.** Sanduk.

Dužina – 158 cm, širina – 56 cm, visina – 28 cm.

- **Stećak br. 12.** sanduk.

dužina – 135 cm, širina – 55 cm, visina – 40 cm.

- **Stećak br. 13.** Amorfni oblik.

Dužina – 132 cm, širina – 65 cm, Visina – 40 cm

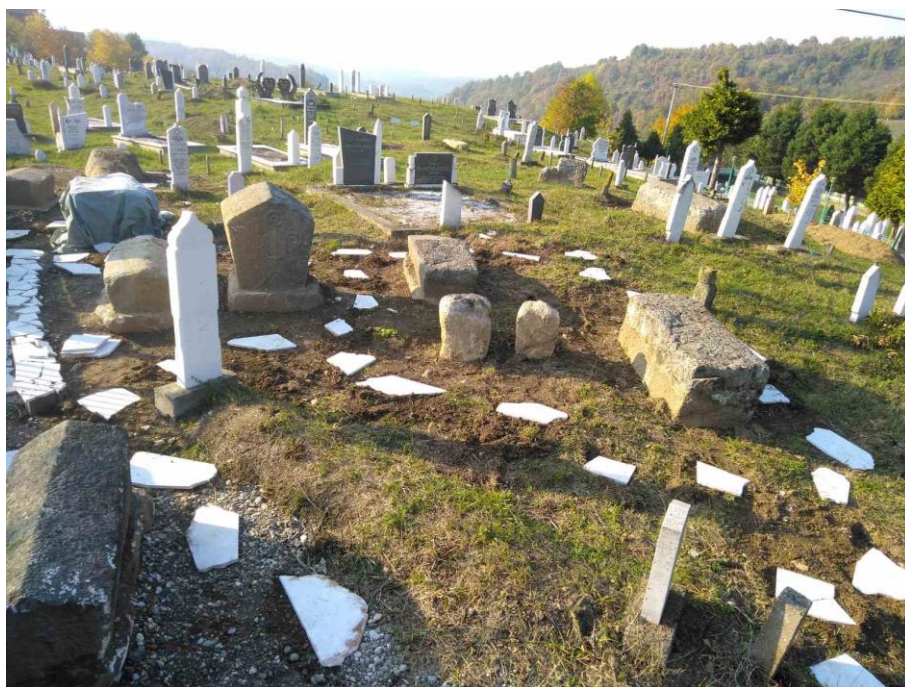
- **Stećak br. 14.** Sljemenjak sa postoljem. Dužina: 132 cm, širina: 53 cm; Visina: 50 cm; Dužina postolja: 137 cm, širina postolja: 72 cm, Visina postolja: 72 cm, Visina postolja: 10 cm.

Slika br. 10. Stećci nakon sanacije

Slika br. 11. Stećak sa natpisom nakon sanacije

Slika br. 12. Nekropola stećaka nakon sanacije

ZAKLJUČAK

Važnost očuvanja i zaštite nekropole stećaka u Sniježnici ogleda se u činjenici da ona predstavlja jednu od dvije očuvane nekropole na području općine Teočak. Zajedno sa nekropolom Bjelovnice, kao i ostacima stare tvrđave u Teočaku, čini dio srednjovjekovne spomeničke baštine Teočaka, te svjedoči o naseljenosti i kulturi ovih područja tokom razvijenog i kasnog srednjeg vijeka. Natpis pisan bosančicom na jednom stećku otkriva i ime Veseoka (Veselka) Golubovića koji bijaše zemljoposjednik, te na svojoj zemlji plemenitoj bi i sahranjen. Epitafi na stećcima predstavljaju rijetkost u odnosu na ukupan broj ovih spomenika, te donose zanimljive podatke o pokojnicima i njihovom statusu, a ponekad se iz njih mogu shvatiti i drugi društveni i kulturni odnosi toga doba. Zub vremena, kao i neadekvatno čuvanje ovih spomenika, dovelo je do oštećenja i utonuća u zemlju stećaka u Sniježnici, dok je najvažniji stećak s epitafom iskorišten za izgradnju ograde mezarju. JU Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona poduzeo je korake kojima je nekropola očišćena, a stećci ispravljeni i sanirani. Stećak s epitafom izvađen je iz zidane ograde i vraćen u svoj izvorni oblik, što je omogućilo bolji uvid u njegov natpis sa čeonu i bočne strane, kao i njegove ostale karakteristike. Ovaj spomenik zajedno sa ukrašenim sljemenjakom predstavlja dva reprezentativna primjera koja su trajno zaštićena. Uređenje novog ulaza sa kapijom i prilaza nekropoli omogućio je posjetiteljima njenu dostupnost, a postavka informacione table na ulazu obezbijedit će javnosti važne podatke o nekropoli i njenom značaju.

Summary

The importance of preserving and protecting the necropolis of stecak tombstones in Sniježnica is reflected in the fact that it represents one of the two preserved necropolises in the municipality of Teocak. Together with the necropolis of Bjelovnica, as well as the remains of the old fortress in Teocak, it is part of the medieval monumental heritage of Teocak, testifying to the population and culture of these areas during the developed and late Middle Ages. An inscription written in Bosnian on one of the stecak tombstones reveals the name of Veseok (Veselko) Golubovic, who was a landowner and buried on his noble land. Epitaphs on stecak tombstones are a rarity in relation to the total number of these monuments, and bring interesting information about the deceased and their status, and sometimes other social and cultural relations of

that time can be understood from them. The ravages of time, as well as the inadequate preservation of these monuments, led to damage and sinking into the ground of the stecak tombstones in Sniježnica, while the most important stecak with an epitaph was used to build the cemetery fence. The Institute for the Protection and Use of the Cultural, Historical and Natural Heritage of the Tuzla Canton has taken steps to clear the necropolis and correct and repair the stecak tombstones. The stecak with the epitaph was taken out of the masonry fence and returned to its original shape, which enabled a better insight into its inscription on the front and side, as well as its other characteristics. This monument together with the decorated gable represents two representative examples that are permanently protected. The arrangement of the new entrance with the gate and the entrance to the necropolis enabled visitors its accessibility, and the installation of an information board at the entrance will provide the public with important information about the necropolis and its significance.

LITERATURA:

1. Bešliagić, Šefik, *Stećci, katalaško-topografski pregled*, Veselin Masleša, Biblioteka Kulturno naslijeđe, Sarajevo: 1971.godina;
2. Bešliagić, Šefik, *Stećci – kultura i umjetnost*, Veselin Masleša, Sarajevo: 1982 god.;
3. Kovačević, Munisa, "Nekropole sa stećcima Tuzlanskog kantona", u *Izvještaji u terena (2016./2017)*, Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona, Tuzla: 2017 .godina, 40-41;
4. Nakičević Omer i Nakičević Ibrahim, *Teočak kroz protok vremena*, Harfo-graf, Tuzla: 2009.godina;
5. Truhelka Ćiro, "*Natpisi iz sjeverne i istočne Bosne*", *Glasnik Zemaljskog Muzeja, juli-septembar*, Zemaljski Muzej, Sarajevo: 1895. godina, str.337-356;
6. Vidović Drago, "*Srednjevjekovni nadgrobni spomenici u okolini Zvornika*" u *Naše Starine III*, Zavod za zaštitu spomenika kulture, prirodnih znamenitosti i rijetkosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo: 1956. godina, 221-238;
7. <https://www.nekropola.ba/bs/epitafi-na-steccima>, 01.12.2021.godina